

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ДИЗАЙНУ ТА ТРАНСПОРТУ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ

Методичні рекомендації

до виконання розрахунково-графічної роботи з навчальної
дисципліни **«ШРИФТОВА ГРАФІКА»**

для студентів 2 курсу

Інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту
для очної та заочної форм навчання за освітньо-професійної програми
«Архітектурний дизайн»

за спеціальністю - 022 «Дизайн»

Спеціалізація – 022.1 ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН

Освітній рівень - перший (бакалаврський)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ІНСТИТУТ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ДИЗАЙНУ ТА ТРАНСПОРТУ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТУВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ

Методичні рекомендації

до виконання розрахунково-графічної роботи з навчальної
дисципліни **«ШРИФТОВА ГРАФІКА»**

для студентів 2 курсу

Інституту цифрових технологій, дизайну та транспорту
для очної та заочної форм навчання за освітньо-професійної програми

«Архітектурний дизайн»

за спеціальністю - 022 «Дизайн»

Спеціалізація – 022.1 ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН

Освітній рівень - перший (бакалаврський)

Затверджено на засіданні
кафедри інформаційних технологій
проєктування та дизайну
Протокол № 1 від 28.08.2024 р.

ОДЕСА – 2024

Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи «Шрифтова графіка» з дисципліни «Шрифтова графіка» для студентів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 022 Дизайн, спеціалізація 022.1 Графічний дизайн за освітньо-професійною програмою «Архітектурний дизайн» для очної та заочної форм навчання / Укл.: Л.В. Бовнегра, І.М. Прохорец – Одеса; ОНПУ, 2024. – 24 с.

Укладачі: к.т.н., доц. **Любов Бовнегра**
ст. викл. **Ірина Прохорец**

Рецензенти: д.т.н., проф. **Тонконогий Володимир Михайлович**,
директор Інститут цифрових технологій, дизайну та
транспорту Одеського національного університету
«Одеська політехніка».
к.т.н., **Бредньова Вера Петрівна** проф. кафедри нарисної
геометрії і інженерної графіки Одеської державної
академії будівництва та архітектури.

Основне призначення видання – формувати здібності та особисті бажання, систематично та цілеспрямовано поповнювати професійні знання; розвивати пізнавальну діяльність студентів, озброюючи їх прийомами самостійної роботи. Методичні рекомендації до виконання розрахунково-графічної роботи та практичних занять для здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Архітектурний дизайн» підготовки бакалаврів зі спеціальності 022 «Дизайн». Освітній рівень - перший (бакалаврський).

Відповідальна за випуск:

зав. кафедри інформаційних технологій проектування та дизайну національного

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНА РОБОТА:	
1. Контрольна робота №1 Шрифт Антиква.	6
2. Контрольна робота №2 Готичний шрифт	10
3. Контрольна робота №4 Шрифтова композиція	17
Титульний аркуш	23
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ	25
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	26

ВСТУП

Шрифт – важлива складова будь-якого креслення, він допомагає передати інформацію, яку іншими способами донести неможливо. Існує багато різновидів шрифтів і варіантів оформлення креслярських робіт. Потрібно розуміти, де саме той чи інший стиль краще застосувати. В архітектурно-будівельному кресленні це особливо важливо, тому що шрифт доповнює будь-яке зображення.

Розрахунково-графічна робота з дисципліни «Шрифтова графіка» спрямована на допомогу практичного засвоєння основ шрифтового мистецтва.

Метою викладання дисципліни «Шрифтова графіка» є набуття знань та професійних навичок для самостійного творчого вирішення завдань художньо-графічної діяльності.

Диференційовані результати навчання: **знати:**

- у чому полягає предмет і методи дисципліни «Шрифтова графіка»
- види шрифтів та особливості їхнього застосування в архітектурній практиці;
- особливості роботи з різними графічними інструментами і матеріалами;
- вимоги щодо шрифтової композиції;
- елементи комп'ютерної графіки у написанні шрифтів.

розуміти:

- теоретичні основи шрифту,
- практичні використання закономірностей побудов літер.

володіти:

- володіння різними прийомами та способами написання шрифту;
- уміння відтворювати стильову єдність шрифту по базовим елементам і літерам;
- уміння використовувати шрифт, як рівноправний елемент графічної композиції.

вміти:

- користуватися правилами виконання надписів різними шрифтами;

- грамотна використовувати шрифти різних стилів для визначення і підсилення емоційної значущості інформації, що надаються при створенні об'єктів комунікацій,
- використовувати різні спеціальні прийоми та навички, що допомагають розвивати зорову пам'ять та творчу уяву, володіти навичками аналізу та відтворення гармонії у створенні шрифтових композицій;
- використовувати знання щодо принципів побудов шрифту та шрифтових композицій;
- користуватися різними графічними матеріалами та вимогами, що надаються до шрифтових композицій у сучасній архітектурі.

З дисципліни «Шрифтова графіка» передбачено виконання розрахунково- графічної роботи, яка складається з 3-х контрольних робіт:

Контрольна робота № 1 – Шрифт Антиква (формат А3).

Контрольна робота № 2 – Готичний шрифт (формат А3).

Контрольна робота № 3 – Шрифтова композиція (формат А3).

Титульний аркуш – контрольні роботи оформлюються у вигляді Альбома завдань, що супроводжується титульним аркушем «АЛЬБОМ ЗАВДАНЬ», формат А3.

Контрольна робота № 1 «Шрифт Антиква»

Антиква поділяється на три групи, в яких змінюється сила контрасту

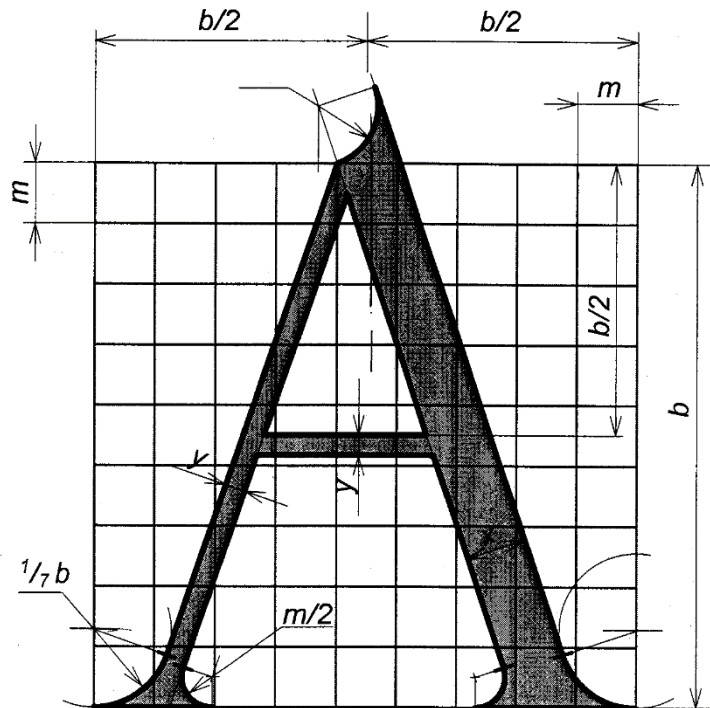
між штрихами, форма засічок тощо:

- стара або гуманістична антиква – контраст мало помітний, засічки
- потовщені та злегка закруглені;
- перехідна антиква – контраст помірний, а конфігурація засічок наближена до форми трикутника;
- нова або класична антиква – сильний контраст, тонкі та подовжені засічки.

Шрифт зодчого – один з видів шрифту Антиква. Він був створений на основі розробок майстрів епохи Відродження, які вивчали шрифт римської класики. Одним з таких майстрів був французький графік Жоффруа Торі. Як і при побудові архітектурних форм, побудова літери базується на суворій геометрії. Такий шрифт застосовується для основних написів на архітектурних та інженерних кресленнях. Шрифт складається з великих та маленьких літер і цифр, які мають засічки.

Висоту букви (h) поділяють на 9 рівних частин і ця величина називається модулем (m) – це товщина основного штриха. Товщина тонкого елемента – $1/3m$. Сітка $b \cdot h$, в яку вписана літера, дозволяє уточнити побудову кожного знака і встановити взаємовідношення основних та додаткових штрихів. Сітка також дає можливість встановити місце і напрям головних осей в малюнку літери: за модульною сіткою знаходять пропорції літер, місце з'єднання штрихів, центри дуг кіл. Вихідним елементом побудови є рядок, верхня та нижня лінії якого визначають висоту літери. Побудови літер засновані на теоретичних знаннях теми «Спряження». Тому перед початком побудов літер рекомендовано опрацювати цю тему. Як правило, вихідними літерами є **Н**, **О**, **А**

– на основі цих буквених символів можна реконструювати весь шрифтовий стиль (рис.1). Всі цифри антикви вимагають ретельної побудови за допомогою модульної сітки та спряження (рис.2).

АНТИКВА: метод Жоффруа Торі (метод зодчего)
 $m = 1/9 b$ $x = m$ $y = 1/3 m$

Рис.1. Літера Н шрифту Антиква

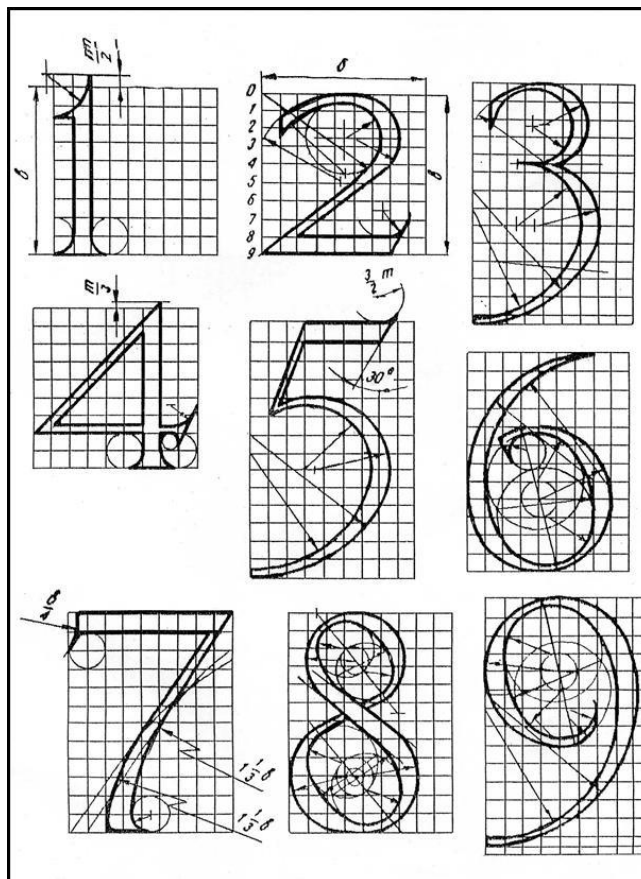

Рис.2. Цифры шрифту Антиква

Умова завдання: на спеціальному форматі, на якому заготовлена модульна сітка для накреслення літер різного масштабу, накреслити:

- літеру у великому масштабі, дотримуючись правил спряження, зберігаючи всі лінії побудов,
- літери та цифри у маленькому масштабі, зберігаючи конструктивну основу,
- оформити роботу, доповнюючи зображенням за темою, визначеною викладачем (вітається використання будь-яких технік та матеріалів).

Основний напис на форматі Шрифт Антиква заповнюється архітектурним вузьким шрифтом. Основні пропорції архітектурного вузького шрифту – ширина літери дорівнює $1/5$ висоти (рис.3).

Приклади виконання контрольної роботи Шрифт Антиква (рис.4-5).

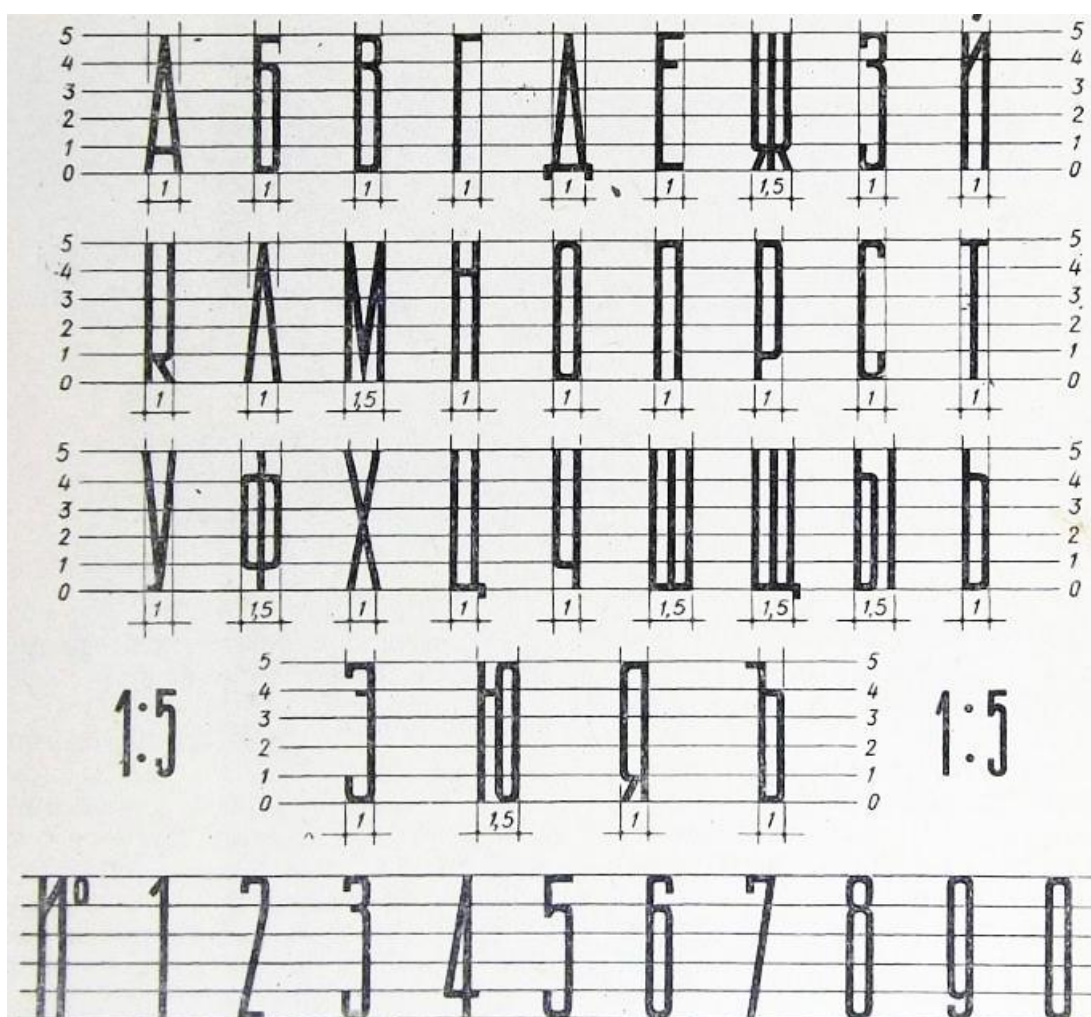

Рис.3. Основні пропорції архітектурного вузького шрифту

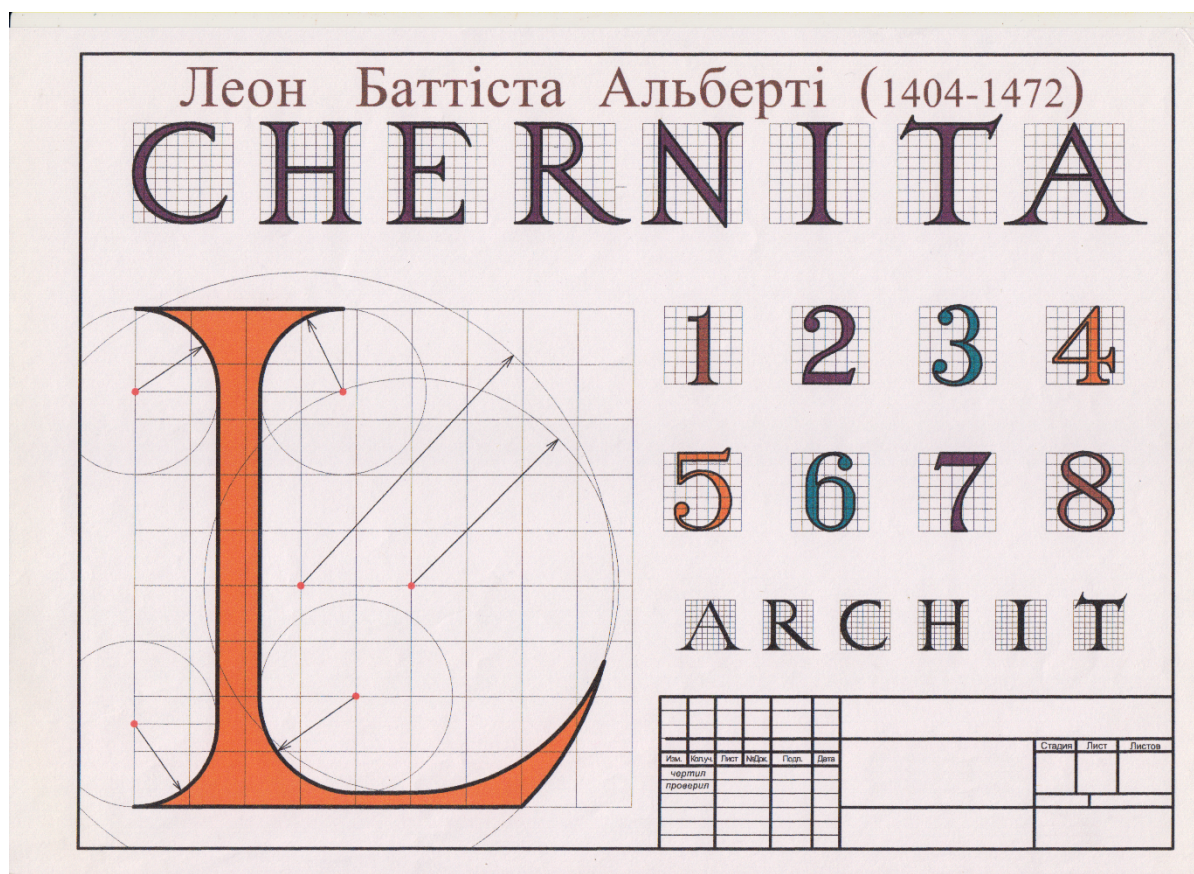

Рис.4. Приклад виконання контрольної роботи Шрифт Антиква

Рис.5. Приклад виконання контрольної роботи Шрифт Антиква

Контрольна робота №2 Готичний шрифт

Готика – вінець Середньовіччя – цей термін належить італійському архітектору Джорджо Вазарі, який відділив епоху Ренесансу від Середньовіччя. Яскраві фарби, вітражі, гострі шпилі. Симфонія кольору, каменю і скла. Основним символом формування готики стало унікальне поєднання християнського світогляду, традицій античної культури і архітектури Риму.

Готичні шрифти (італ. *gotico* — готський) — рукописні шрифти, що виникли у Франції та Німеччині в середині XI століття. Сімейство почерків латинського письма епохи середньовіччя. Готичне письмо виникло у XI столітті, прийшовши на зміну каролінзькому унціальному листу. Саму назву (від «варварського» народу готський, насправді не має жодного стосунку до цього шрифту) запропоновано у XV столітті діячами італійського Відродження, що вважали такі шрифти «варварськими» і протиставляли їх давньоримській писемності. Причини виникнення готичного шрифту: відбулася революція писемної техніки; змінилося естетичне уявлення у людини – стало гарним все вузьке, витягнуте та вугловате. Новий тип шрифту дозволяв розташувати на аркуші більше тексту і виглядав нарядно.

Для того, щоб навчитися найскладнішому, але в той же час самому вражаючому шрифту, потрібен час та досвід. Цей шрифт трохи відрізняється від інших, тому що складається з великої кількості ліній (рис.6). На відміну від шрифту Антикви, готичний шрифт пишеться за допомогою пера та чорнил або туші. Букви дуже схожі в побудові, тому, коли кілька з них з'являються на папері, то легко можна написати й інші. Однак алфавіт готичним шрифтом – надзвичайно химерний і складний. Кожна буква складається з безлічі маленьких ліній. Для того, щоб навчитися писати таким шрифтом, краще за все дивитися на те, як повинні малюватися лінії і під час малювання кожної букви вирішувати, в якому порядку більше подобається їх малювати. На прикладі сині стрілки вказують напрямки ліній, а цифри нижче говорять про те, зі скількох ліній складається кожна літера (рис.7).

Рис.6. Схема написання великих літер

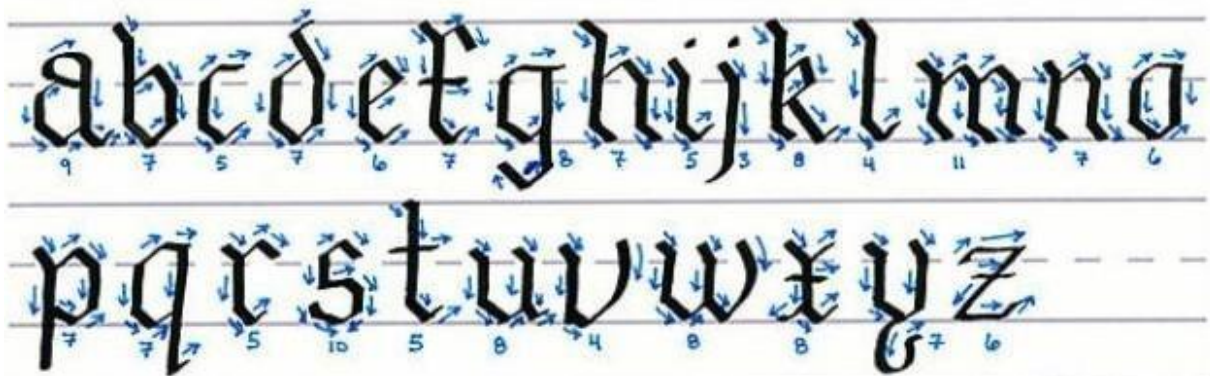

Рис.7. Схема написання маленьких літер

Умова завдання: на спеціальному форматі, на якому заготовлена модульна сітка для накреслення літер готичного шрифту, написати:

- широким пером дві літери у великому масштабі,
- написати український або англійський алфавіт (на вибір) та цифри,
- оформити роботу зображенням за напрямом готичного стилю (вітається використання будь-яких технік та матеріалів).

Приклади виконання контрольної роботи Готичний шрифт (рис.8-9).

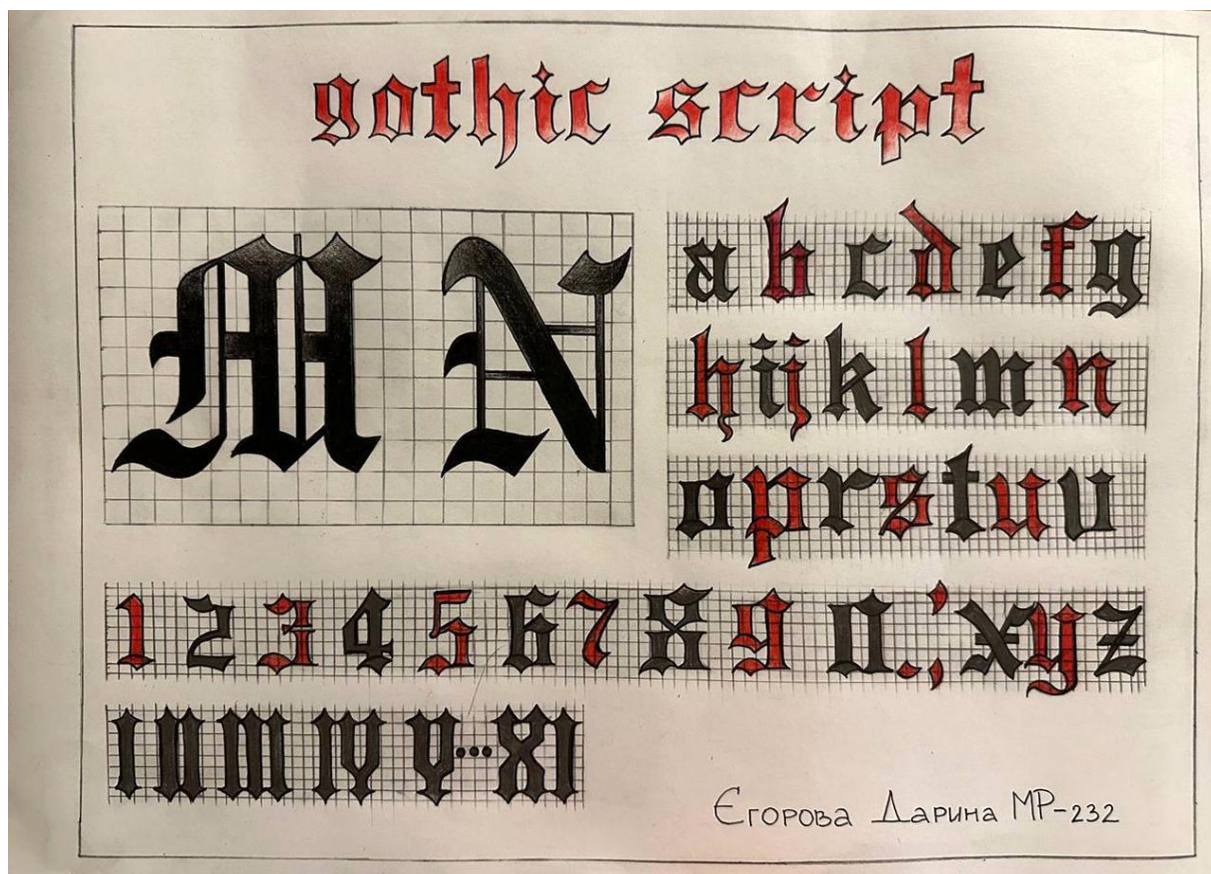

Рис.8. Приклад виконання контрольної роботи Готичний шрифт

Рис.9. Приклад виконання контрольної роботи Готичний шрифт

Контрольна робота №4 Шрифтова композиція

Включення шрифту в зображальну композицію – дуже часта і зовсім непроста задача. Адже шрифт – це дуже своєрідне мистецтво. По-перше, він носить умовний, знаковий, а не зображальний характер. По-друге, шрифтова композиція не тільки розглядається цілком, але і читається в певному порядку, рядок за рядком, зверху вниз і зліва направо. Будь-який напис має певну динаміку і послідовність, що розгорнена не тільки в просторі, але і, якщо так можна виразитися, у часі. Все це робить композицію шрифту із зображенням дуже специфічною, відрізняє її від більшості видів декоративного і зображального мистецтва. А тим часом ці мистецтва постійно стикаються, сполучаються в композиціях синтетичного характеру, де шрифт, орнамент і предметне зображення виявляються частинами одного цілого, живуть разом і не заважають один одному. Фахівець повинен добре вміти зв'язати шрифт з орнаментом або зображенням самого різного характеру. А для цього одного лише володіння принципами шрифтової, орнаментальної і зображальної композиції, взятими окремо, буде недостатньо.

Шрифтові композиції. Існують різні види класифікацій композицій:

- Шрифтова графічна – ця композиція представляє собою поєднання геометричних форм і шрифту;
- Шрифтова орнаментальна – ця композиція представляє собою своєрідну орнаментальну побудову, в якій в певному порядку чергуються літери або орнамент;
- Шрифтова образотворча – це поєднання шрифту і малюнку.

У зображальній і шрифтовій композиції є не тільки відмінності, але і спільні риси. Вони і допомагають приводити їх до "єдиного знаменника". Зображення і шрифт можуть бути підлеглі загальному просторовому ритму, близьким пластичним принципам. Ознаки художнього стилю, художні особливості того або іншого часу однаково виявляються в накресленнях шрифту і малюнка. У розпорядженні автора є різні способи зорового підкорення шрифту зображенню

або навпаки зображення – шрифту. Побудова суцільної орнаментально-шрифтової композиції полегшується тим, що шрифт і орнамент носять двомірний, площинний характер і передбачають ясну ритмічну організацію. Знайшовши для букв і узорів загальний ритм, схожу пластику, близьку насиченість кольором, фахівець може добитися злиття шрифту з орнаментом в єдиний образ.

Виразна пластика шрифту, його ритм можуть використовуватися в чисто декоративних композиціях. Іноді шрифт при цьому зберігає і значення, як би, зашифрованого тексту, подібно в'язі.

Самий поширений спосіб поєднання шрифту із зображенням в єдиній композиції складається в тому, що малюнку і напису відводяться самостійні, чітко розділені частини площини.

Єдність образотворчої шрифтової композиції досягається в тих випадках, коли малюнок підкорюється руху рядків тексту, вмикаючись в їх ритм. Таке зображення будується не в глибину, а прямо на площині, вдовж якою направлений рух фігур. При вирішенні шрифтового завдання композиції необхідно мати на увазі колір, масштабні відносини букв, їх щільність і характер малюнка. При складанні шрифтової композиції важливо дотримуватися стильової єдності шрифту, яка повинна відповідати умовам гармонійності її побудови і естетичної повноцінності композиції.

Один з способів тісного злиття шрифту із зображенням, носить назву "каліграма" — це графічна загадка, яка стимулює образне мислення, розвиває спостережливість і вміння концентруватися. Це, в деякому роді, графічна гра, що примушує текст лягати в рамки контура малюнка і своїм розташуванням створювати ілюстрацію (рис. 10-11).

Рис. 10. Шрифтова композиція. Каліграма.

Рис. 11. Шрифтова композиція. Каліграма.

Умова завдання: на форматі А-3 розробити ескіз шрифтової композиції на запропоновану тему у вигляді декоративного алфавіту або в стилі леттерінг

(леттерінг — єдиний в своєму роді напис, створений для конкретної події), оформити його, використовуючи будь-які техніки та матеріали (рис. 12-13).

Рис.12. Шрифтова композиція в стилі леттерінг.

Рис.13. Шрифтова композиція в стилі лєттерінг.
Приклади виконання робіт шрифтової композиції на різні теми (рис.14-19).

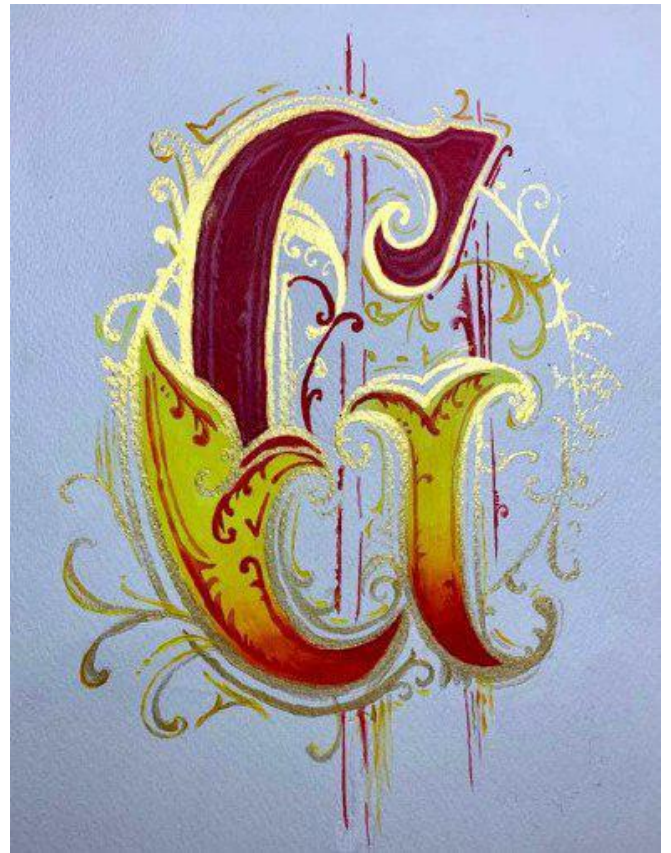

Рис.14. Приклад виконання контрольної роботи.
Шрифтова композиція. Буквиця.

Рис.15. Приклад виконання контрольної роботи.
Шрифтова композиція. Буквиця.

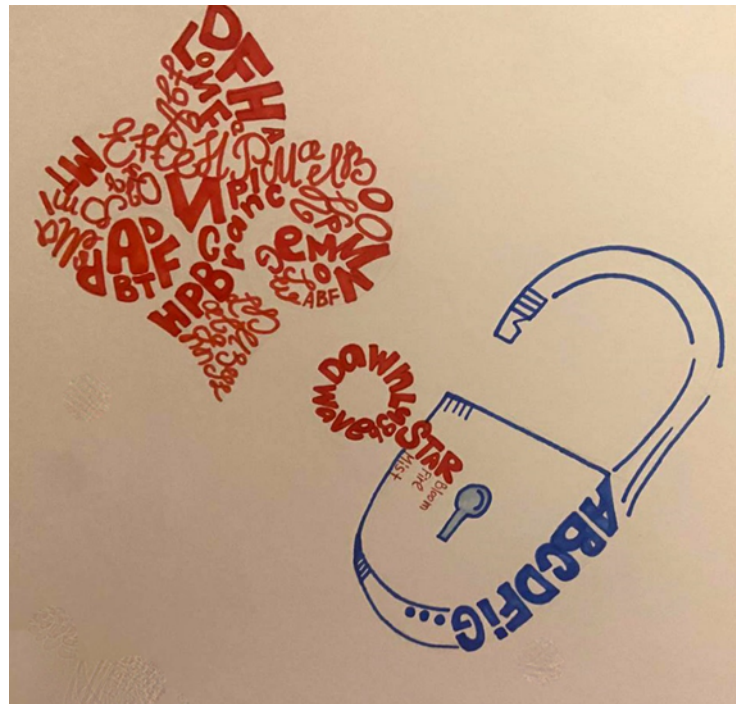

Рис.16. Приклад виконання контрольної роботи.
Шрифтова композиція. Каліграма.

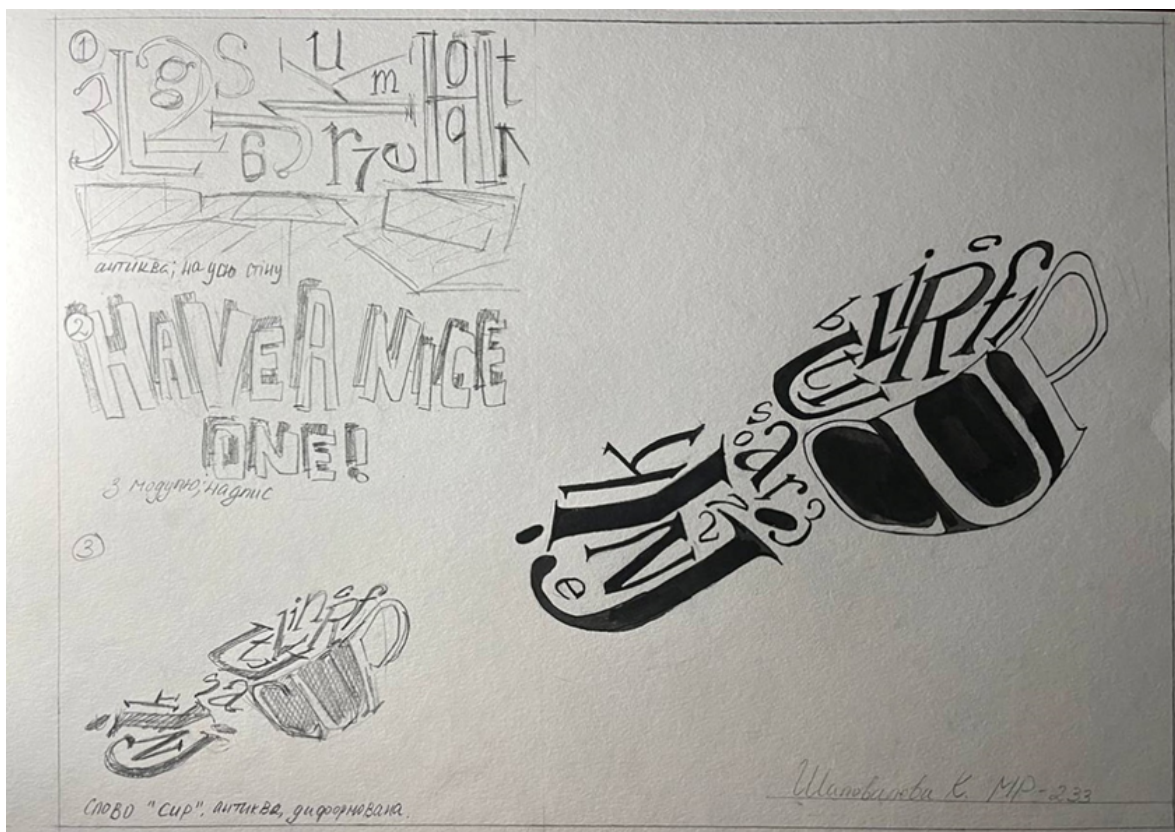

Рис.17. Приклад виконання контрольної роботи.

Шрифтова композиція. Каліграма.

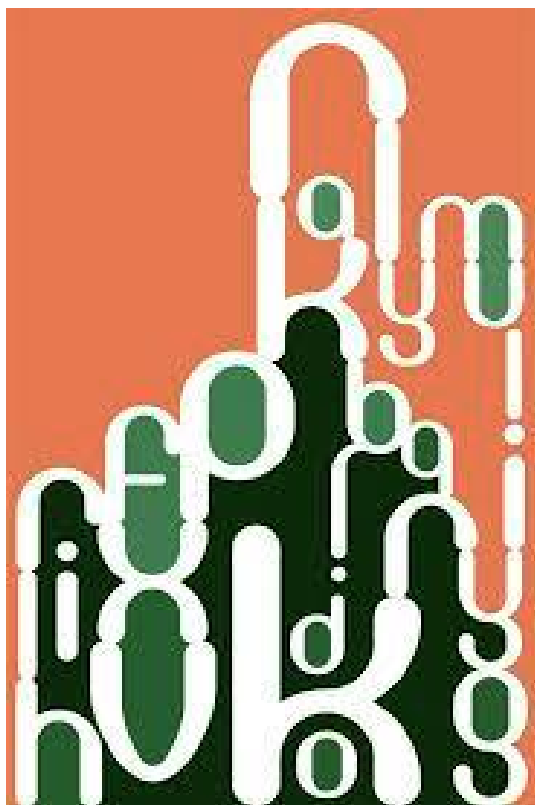

Рис.18. Приклад виконання контрольної роботи.

Шрифтова композиція в стилі леттерінг.

Рис.19. Приклад виконання контрольної роботи.
Шрифтова композиція в стилі леттерінг.

Титульний аркуш

Всі контрольні роботи супроводжується титульним аркушем, який теж є графічною роботою, яка потребує творчого та креативного підходу. Виконується титульний аркуш архітектурним широким шрифтом. Основні пропорції архітектурного широкого шрифту:

- висота літери дорівнює її ширині, тобто літери вписується в квадратну сітку,
- висота літера має без остачі поділятися на 3.
- товщина літери дорівнює 1/10 висоти.

Широкий архітектурний шрифт має кілька переваг, які роблять його найпопулярнішим вибором для різних архітектурних проєктів:

1. Поліпшена читабельність: широкі літери та просторі інтервали між символами роблять текст, написаний архітектурним шрифтом, що легко читається навіть на великих відстанях або за несприятливих умов освітлення.

2. Виразність та солідність: широкі букви архітектурного шрифту надають тексту елегантності, гармонії та серйозності. Вони можуть допомогти виділити заголовки, логотипи або інші ключові елементи дизайну, роблячи їх більш незабутніми.

3. Асоціації з архітектурою: широкий архітектурний шрифт часто асоціюється зі світом архітектури, будівництва та дизайну. Тому його використання в тексті або на фотографіях, пов'язаних із цими темами, може підкреслити їх професійний та якісний характер.

4. Варіативність стилів: широкий архітектурний шрифт доступний у різних стилях, контурах та варіантах. Це дає дизайнерам та архітекторам можливість вибрати гармонійний та відповідний стиль для свого проєкту.

5. Гнучкість та універсальність: широкий архітектурний шрифт може бути вдало використаний у різних контекстах та сценаріях дизайну, починаючи від афіш та листівок та закінчуючи веб-дизайном, настінними написами або діловими презентаціями.

Приклади виконання Титульного аркуша (рис.20-23).

Рис.20. Приклад виконання титульного аркуша

Рис.21. Приклад виконання титульного аркуша

Рис.22. Приклад виконання титульного аркуша

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ГРАФІЧНИХ РОБІТ

Контрольні заходи є необхідним елементом зворотного зв'язку у процесі навчання. Вони визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу. Передбачено такі види контролю навчальної діяльності студентів: поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять у формі опитування, перевірки готовності студента до виконання та поетапного опрацювання контрольних робіт. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Складовими навчальних досягнень студентів є вміння відтворювати отриману інформацію, знаходити нову, оцінювати її та застосовувати в стандартних і не стандартних ситуаціях. Тому потрібно оцінювати:

1) рівень володіння теоретичними знаннями;

- 2) рівень володіння практичними вміннями та навичками, які виявляються під час виконання контрольних робіт;
- 3) індивідуальний підхід, особистий погляд на розкриття запропонованої теми;

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бредньова В.П., Перпері А.О., Яворська Н.М Навчальний посібник з дисципліни «Мистецтво шрифту». Одеса: ОДАБА, 2017. – 128 с.
2. Баранник Д.Х. Текст. Українська мова : енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П.Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 627–628.
3. Різник М. Письмо і шрифт / М. Різник. К.: Вища школа, 1978. – 132 с.
4. Снарський О.В. Шрифт в мистецтві художнього оформлення / О. В. Снарський. К.: Мистецтво, 1975. – 132 с.
5. Тоотс В. 300 шрифтів / В. Тоотс. М.: Книга, 1960. – 288 с.
6. Михайленко В.Є., Яковлєв М.І. – Основи композиції. Розділ 5.2.
7. Куленко М.Я. Основи графічного дизайну Підручник. К.: Кондор, 2006. - 492с.
9. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту / В. С. Мітченко. К.: Грамота, 2007. – 208 с.
10. Мітченко В. С. Естетика українського рукописного шрифту :підручник. Київ : Грамота, 2007. 208 с. 11. Еміль Рудер. Типографіка. — М.: Таллер, 1998. — 232 с.
12. Скіпор Т. Г. Приклади творчості. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.youtube.com/> <http://ur.wikipedia.org/>
13. Каталог шрифтових програм фірми Adobe Adobe Type Products : вебсайт. URL: www.adobe.com/type/typeprod.html.